

Ismet Dizdarević

Uzoran udžbenik bioantropologije¹

Udžbenik “Bioantropologija – Odabrane uvodne teme – Osnovi forenzičkih nauka”, i po sadržaju i po načinu tretmana složene bioantropološke problematike, predstavlja vrhunsko ostvarenje akademika Ljubomira Berberovića. Fundamentalna pitanja bioantropologije koja se razmatraju u udžbeniku su naučno utemeljena, pregledno i jasno interpretirana i grafički i tabelarno dokumentirana. U šest organski povezanih cjelina - “Predmet i zadatak antropologije”, “Biološka promjenljivost”, “Proučavanje promjenljivosti čovjeka”, “Čovjekovo tijelo”, “Osnovi genetike čovjeka” i “Tjelesno razviće” - obrazložene su najznačajnije teorijske i empirijske spoznaje o čovjeku, njegovoj prirodi, ponašanju i njegovim višestrukim relacijama prema prirodi i društvu. U definisanju predmeta proučavanja i položaja antropologije u sistemu nauka, Ljubomir Berberović precizno i logički opravdano ukazuje na antropologiju kao samostalnu naučnu disciplinu ali i na antropologiju kao sintezu triju antropoloških grana (filozofska, socio-kulturna i biološka antropologija) i raznih specijalnih oblasti (medicinska antropologija, humana ekologija, religijska antropologija itd.).

Autor ističe da je bioantropologija dio antropologije koja se “bavi ljudskim rodnom kao dijelom i proizvodom prirode”. Tretira je prirodnom naukom (što je i razumljivo), jer biološka antropologija “proučava čovjeka kao živo biće, kao pripadnika organske prirode, kao biološku vrstu...” Pri određivanju područja proučavanja bioantropologija ukazuje se pažljivo na razliku između bioantropologije i socioantropologije. Socioantropologija se “bavi čovjekom kao društvenim i kulturnim bićem”, njen predmet je kultura, u najširem smislu pojma. Bioantropologija nije samo teorijska nauka, već

---

¹ Ljubomir Berberović, Bioantropologija – Odabrane uvodne teme – Osnovi forenzičkih nauka, Blicdruk, Sarajevo, 2005.

---

aplikativna. Primjena bioantropoloških spoznaja u antropometriji, ergonomiji, medicini i, posebno, u sudskim i krivičnopravnim postupcima je vrlo značajna. Postojanje posebne primijenjene antropološke discipline, forenzičke (bio)antropologije, uvjerljivo govori o korisnosti njene primjene u pravu.

U tumačenju postojanja i funkcioniranja živih sistema, Berberovićeva knjiga polazi od varijabiliteta svih oblika postojanja života. Biološka promjenljivost se zapaža u stalnim promjenama žive prirode u vremenu (alohronična varijabilnost) i u prostoru (sinhronična varijabilnost). Autor, razmatrajući problematiku biološke promjenljivosti i načina njenog proučavanja, ukazuje na potrebu: upoznavanja opštih pojmova i termina, koji se odnose na prirodu i prirodne procese. Istraživanje prirodnih pojava i činjenica počiva na oblikovanju u odgovarajuće sisteme. Sistemi su koncepcija koja omogućava proučavanje svijeta, a njihove osobine su način govora o sistemima. Karakteristike živih sistema imaju i zahtijevaju posebne klasifikacije osobina na kvalitativne i kvantitativne, na normalne i patološke itd. U razmatranju biološke promjenljivosti Ljubomir Berberović ukazuje i na dva nivoa varijabilnosti živih bića (različitost jedinki i različitost grupa, individualni i grupni varijabilitet), te i na nasljednu i nenasljednu promjenljivost.

Utvrđivanje zakona biološke promjenljivosti čovjeka podrazumijeva primjenu adekvatnih postupaka i instrumenata mjerenja. Akademik Ljubomir Berberović, u svom naučno dobro fundiranom, bogato ilustrovanom i pristupačnim stilom pisanom udžbeniku bioantropologije, naročito ističe ključnu ulogu primjerenih statističkih načina opisivanja i zaključivanja u obradi rezultata istraživanja. U vezi s tim, razmotrene su odabrane istraživačke metode i pokazani načini i ishodi njihove primjene, korištenjem vrlo ilustrativnih tabelarnih i grafičkih podataka. Pregledno je prikazana distinkcija između antroposkopskih i antropometrijskih metoda, a dati su i tipovi i primjeri antropoloških mjernih naprava.

Analiza tretmana i drugih bazičnih bioantropoloških sadržaja - čovjekovo tijelo, osnove genetike čovjeka i tjelesno razviće - nedvosmisleno ukazuje na izrazitu, naučnu, stručnu i pedagošku vrijednost udžbenika "Bioantropologija - Odabrane uvodne teme - Osnovi forenzičkih nauka". Izlažući fundamentalna znanja, čovjekovo tijelo autor sagledava u svim njegovim bitnim odrednicama, od tjelesne visine, mase i površine, preko omjera tjelesnih dimenzija, do obrade oblika i građe tijela. Dodirnuti su i osnovni pojmovi o osobinama ličnosti, somatotipu i ponašanju. U opisu i objašnjavanju složenih konstituenti čovjekovog tijela, Ljubomir Berberović osobito uspješno pravi dobre izbore i prikladne prezentacije, pomoću instruktivnih ilustracija i tabelarno sređenih prikaza. Autor posvećuje odgovarajuću pažnju i tjelesnom razviću. Kontinuirani tok ontogeneze sagledava u procesima koji se odvijaju u prenatalnom i postnatalnom periodu, a ispoljavaju se u zakonomjernom

---

“smjenjivanju određenih bioloških i psiholoških osobina jedinke”. Promjene koje su prisutne od začeca jedinke do starosti i smrti, autor prikazuje i objašnjava na živ i slikovit način, nastojeći da svaku tvrdnju argumentira validnim naučnim spoznajama.

Akademik Ljubomir Berberović je u naučnim krugovima poznat kao vrsni poznavalac opšte genetike i genetike čovjeka. Njegov tretman osnovnih pitanja herediteta - odnos gena i osobina, funkcije DNK u svojstvu nasljednog materijala, teorija genetičke informacije, mutacije i mutageneza, hromosomi i hromosomske garniture - uvjerljivo potvrđuje opravdanost izrečenog suda. U udžbeniku su pruženi osnovni podaci o tipovima nasljedno uvjetovanih patoloških pojava i osobina.

Ukazali smo samo na neke crte ovog uzornog visokoškolskog udžbenika fundamentalne bioantropologije. Udžbenik je namijenjen studentima, ali može korisno poslužiti i svim čitaocima koji se, iz profesionalnih i neprofesionalnih razloga interesuju za spoznaje o čovjeku i njegovom odnosu prema prirodi i društvu. Drugim riječima, može lijepo poslužiti i kao priručnik opštih bioantropoloških znanja i pojmova. Udžbenik je pisan pristupačnim stilom, bogato je ilustrovan originalnim tabelama i slikama, kao i uvjerljivim naučnim argumentima. U načinu prezentiranja teorijskih i empirijskih spoznaja bioantropologije, akademik Ljubomir Berberović je poštovao psihološke i pedagoške kriterije koji se primjenjuju u pisanju kvalitetenih udžbenika. Piščevo dugogodišnje i vrlo uspješno iskustvo u nastavi je sigurno mnogo doprinijelo da nastane ovaj naučno, stručno i komunikativno veoma vrijedan udžbenik.